

De opmars van groen geloven en doen

Het afgelopen jaar bracht *Woord & Dienst* de vergroening van een deel van gelovig Nederland in kaart. Tjirk van der Ziel evalueert de ontwikkelingen en biedt suggesties voor het vervolg.

Tjirk van der Ziel

Tien plekken, tien verhalen, tien impressies en een veelheid aan activiteiten die mensen in beweging zetten. De portretten van acht protestantse kerken, een milieuklooster en een moskee laten zien dat duurzaamheid bezig is zich te verankeren in plaatselijke gemeenschappen.

Aandacht voor energie

Nederland heeft een rijke traditie aan kerkenbouw. Op de ene locatie komen gelovigen op de zondag samen in een eeuwenoud monument, elders vindt de eredienst plaats in een modern pand of wordt er zelfs nagedacht over nieuwbouw. Broeden op energiezuiniger gebruik van een kerk ligt dan voor de hand: de kosten moeten beheersbaar blijven.

Gezelligheid mag een rol spelen

Veel gemeenten die in *Woord & Dienst* in beeld kwamen, zijn met energie bezig. Of het nu gaat om isoleren, led-verlichting of slimme kranen, het resultaat is meteen merkbaar. Ook zonne-energie wordt gemeengoed. De ronde Tiny Church in Almere draait zelfs met de zon mee waardoor de opbrengst met 30 procent stijgt. De aandacht voor energie stemt overeen met de resultaten van het onderzoek 'Groene activiteiten: een impuls voor kerken en samenleving' van april dit jaar onder 317 gemeenten van de Protestantse Kerk in Nederland (PKN). Daaruit bleek dat bijna 28 procent van de kerken inmiddels zonnepanelen op het dak heeft liggen. Het alternatief, overstappen naar een groene energieleverancier, komt minder vaak voor.

Vergroenen doe je samen

Een gebouw verduurzamen is een eenmalige gebeurtenis. Voor de overschakeling naar fair trade koffie of het inruilen van plastic bekertjes voor milieuvriendelijke

alternatieven geldt dat eigenlijk eveneens. Na realisatie kan een kerk weer jaren vooruit. Maar een kerk is ook een gemeenschap. Met elkaar vergroenen betekent tevens een proces, een ontwikkeling. Dat is immers de insteek van het netwerk van GroeneKerken: zich aanmelden houdt de toezegging in om als gemeenteleden gezamenlijk duurzame stappen te blijven zetten.

De geportretteerden blijken inderdaad bezig met een breed scala aan acties die jaarlijks kunnen worden herhaald. Ze lopen uiteen van binnen-activiteiten als films, workshops, thematische lezingen, de Micha Cursus, reparatie van kapotte spullen en avonden waarin de herkomst van (eigen) kleding onder de loep wordt genomen, tot projecten in de buitenlucht zoals wandelen, in de omgeving zwerfafval prikken en op eigen terrein een tuin of een minibos aanleggen en onderhouden.

De activiteiten die gezamenlijk worden ondernomen, leveren een schat aan ervaringen op. Daaruit zijn enkele adviezen en werkzame suggesties te halen. De eerste tip: **maak het zo concreet mogelijk.** Zorg dat iedereen in de gemeente, van jong tot oud, kan meedoen. Hoe laagdrempeliger hoe beter. En de factor gezelligheid mag best een rol spelen – een activiteit met een positieve insteek oogt leuk en trekt aan.

Ten tweede: **haak aan bij wat er al gebeurt.** Soms ontbreekt een totaaloverzicht, dus inventariseer bestaande activiteiten. Maar ook: leer van andere gemeenten en bouw voort op methoden die elders zijn ontwikkeld. Op die manier ging bijvoorbeeld de Lasonderkerk in Enschede als groene kerk van start.

Het derde advies: **zoek samenwerking met anderen** in de buurt of wijk of misschien in de hele woonplaats. In de samenleving komen tal van projecten van de grond door burgers of organisaties die de handen uit de mouwen willen steken. Zo belegde de Opstandingskerk in Assen zelfs bedrijfsbezoeken om inspiratie op te doen.

Tot slot: **begin klein,** vergroen stapsgewijs, en houd de vaart erin.

Groene groei

De acht kerken – en ook het milieuklooster en de moskee – bevinden zich onmiskenbaar in de voorhoede. Volgens genoemd onderzoek gaat het om circa 9 procent van de PKN. Hoewel niet representatief staan ze wel voor een ontwikkeling die de laatste jaren aan het versnellen is. Het wiel telkens opnieuw uitvinden hoeft niet meer; ook gemeenten die zich niet hebben aangesloten bij de GroeneKerken zijn in meer of mindere mate bezig met duurzaamheid. Dat geldt voor zes op de zeven kerken. Vervolgonderzoek laat zien dat bij deze grote groep achter de voorlopers het aantal activiteiten nog echt op gang moet komen, maar het begin is er.

Individuele stappen kunnen, bij elkaar opgeteld, een verschil maken

Wat opvalt: ook hier gaat de interesse uit naar energie en waterbeheer. In dat opzicht is er potentie voor doorgaande verduurzaming van kerkgebouwen. Daarnaast valt groei te verwachten rond voorzieningen voor insecten (vlinders, bijen) en vogels; de maatschappelijke aandacht voor biodiversiteit resoneert duidelijk binnen kerken. Dit versterkt overigens de tendens om de soms diffuse term 'duurzaamheid' in te ruilen: het gaat steeds vaker over 'vergroenen'.

Daadkracht en draagvlak

Voor de voorhoede lijkt de pioniersfase bijna voorbij, een ander stadium dient zich aan. De tien geloofsgemeenschappen spreken over daadkracht: **het moet groener, schoner, sneller, zichtbaarder.** Termen als 'groene missie' of 'groene zending' vallen. Het draagvlak moet nu zo breed mogelijk worden om de kansen te benutten als geloofsgemeenschap van betekenis te zijn voor de omge-

ving. Er bestaat veel behoefte om de kerk via groene activiteiten (weer) relevant te maken.

Hoe mooi zou het dus zijn, zo spreekt uit de verhalen, als de bewustwording nog een extra zetje kan worden gegeven. Uiteraard zijn er gevoeligheden – iedereen kijkt en luistert vanuit zijn of haar eigen perspectief – wat kan leiden tot scepsis en soms ook weerstanden. **Blijven praten** is dan het devies.

Wat tevens helpt: **schrijf een beleidsplan** met de groene visie van de gemeente, met behulp van theologische inzichten die de laatste jaren voor verdieping zorgen. Leg bijvoorbeeld de verbinding met onrecht dichtbij en veraf, want als natuur en milieu onder druk komen te staan zal ook de mens verkommen.

De nieuwe fase in de vergroening begint zich ook op een ander vlak af te tekenen. Duurzaam gedrag geldt niet enkel voor de kerk als gemeenschap, maar evengoed voor de leden zelf. De individuele keuzes thuis, in de privésfeer, hebben misschien nog meer impact dan het energiezuiniger maken van een kerkgebouw of de activiteiten die worden georganiseerd. Ook hier kunnen alle stappen, hoe klein wellicht in aanzet, bij elkaar opgeteld een verschil maken. Bovendien vergroten ze de zichtbaarheid van christenen in de eigen woonomgeving. De wens om handreikingen te bieden zodat gemeenteleden de eigen verantwoordelijkheid oppakken, komt in enkele verhalen aan de orde. Dat is niet altijd zo makkelijk; de ervaring leert dat niemand ervan houdt op de persoonlijke levensstijl te worden aangesproken. Vandaar dat gemeenten proberen op een dieperliggend niveau de leden te bereiken.

Zo legt de Lucaskerk in Den Haag de nadruk op bezinning en spiritualiteit, bijvoorbeeld tijdens en na een verwonderwandeling in de natuur. Opdat het ervaren van schoonheid 'de groene wind' verder laat waaien.

Tjirk van der Ziel is docent / onderzoeker aan de Christelijke Hogeschool Ede.